

en el Nord: Vila-real *abespra*, *RLus.* xv, 336), quelcom d'això hi ha per Galícia i per l'Alt Aragó; si bé, com a Fraga s'hi observa la coexistència de formes amb *r*, i sense, en un mateix paratge (donant la impressió d'una innovació no gaire arrelada): a Bielsa En Badia ⁵ va trobar *vrespa*, però jo només hi vaig sentir *las abéspas*, i molts baturros diuen bàrbarament *obispas*, de turpant *vispas* a ròssec del duplicat *bispa/obispo*.

Hem de creure, però, que aquest vulgarisme ja sorgí d'antic, car des del romànic pirinenc antic hagué de ¹⁰ passar al basc com a nom del tàvec: *espara/ezp*. guip. i NO. del bisc., també en el bc.-fr. Oihenart (S. XVII), *espare* bnav. i sul. (Azkue; Mitxelena, *FonHivca.*, 253), ronç. *ezploï* «moscardón». ¹ És clar que la *-a* interna és deguda a anaptixi, i que és impossible pensar ¹⁵ en una base **VESPULA* suposada per Hubschmid (*VRom.* x, 313), i no sols perquè aquest canvi de *-l-* en *-r-* és inadmissible en la fonètica de la gran majoria de les zones on es troba aquesta epèntesi.

Car més extensió té, encara, més enllà dels Pirineus. ²⁰ En el domini francès el tipus *vêpre/guêpre* s'estén per bastantes zones de Normandia i del Centre. En terra d'Occ el *TdF* assenyalava *brèspo* en el Bearn, *vèspre* al Velay, i *grespo* bordelès; també hi ha formes amb *-r-* en els H-Pyr., el Cantal i l'Alta Alvèrnia, i fins en un punt de l'Aude; veg. els detalls en Wartburg (*FEW* ²⁵ xiv, 343a, i *Hom. MzPi.* i, 22). Tant o més, a l'altra banda dels Alps: *vêspira* a l'Alta Engadina, *vespra* a la Versèlia, Lucca, Abruzzi i Nàpols, *brespa/vr-* a Verona, Emília i Romagna, *brèspira* a Sicília. Com ja he dit, ³⁰ per mor del basc, brots esporàdics d'això pogueren ja sorgir en temps romànics remots, sobretot si podem lligar-hi una glossa «*vesper: μύωψ*» (*CGL* II, 374), és a dir 'tàvec d'ase o cavall'.

L'explicació de Wartburg (*FEW* xiv, 344b10-13) ³⁵ no sembla gaire fundada —diríem que gens, almenys a primera vista—: contaminació amb *VESPER* 'vespre', mot de sentit tan allunyat; i també l'aparició repetida i esporàdica fa pensar en un mer fenomen fonètic del tipus repercussiu, com en *ginestra*, *estrella*, ⁴⁰ *espoltrir*, *ariplea*, *esplatent* etc.; ben mirat també la influència de *VESPER* podria ajudar-hi? a causa del fet que en les tardes estivals xafogoses els insectes, tan pesats, s'hi tornen encara més al capvespre, en què la gent surt en espera de pendre la fresca? Però ¿bas- ⁴⁵ taria això?

DERIV.: *Vesperot* PnaVic (Folgueroles) «espècie de vespa, que fa, sota les pedres dels balcons, una bresca, de fang, un fang molt consistent» (*DAG.*). *Vesper* [«l'espècie de bresca que fan les vespes», Balv., Lab.; ⁵⁰ 1460, JRoig, *Spill*, 16046], «àntrox, gra maligne i purulent ---», *DAG.*; en la primera acc. també bal. *vesprer* (Moll, *AORBB* iv, 113), civ. *guesper* (Aina Moll); en la segona és usual a tot el Princ., almenys fins al capdamunt del Pallars (Àreu i Tor de V. Ferrera, 1932- ⁵⁵ 1933). *Envesperit* i *vesprer*, mall., *AlcM.*

D'aquí segurament baixaran. *bespirún* 'mussol a l'ull' (1924), Comenge *bispiroun* «petit bouton», *bispirilloué* «papules» (Dupleich, *Pat. de St. Gaudens*). *Vespé* 'àntrox' en gascò és almenys aranes (Tredòs, ⁶⁰

ALGc.). Però aquell derivat hi té molta més extensió; junt amb una variant en *-lb*, s'estén a tot el SE. del domini, designant alhora diversos grans i el mussol de l'ull (Aran, 1924-32), que justament per això, han de ⁵ precisar allà com *bespirú en mèl* laved. (Cauterés), també *bespil* tot sol (a Rabastènx-Big.), *ALGc.* III, 606; segons els mapes «un bouton», «un furoncle» (*ALGc.* III, 587; IV, 1248) l'àrea del mot s'estén des de l'extrem SO. de H-Pyr. fins a la ratlla N. del dept., amb algun punt de l'Astarac, i el Comenge i Coserans ¹⁰ pirinencs (més una illa projectada al NE., entorn de Lombez); a l'Aran i a tot el S. és *bespirú(η)*, *bisp*, amb *-r-*; la variant *bespil* és de tota la zona N. de H-Pyr., i *b(r)espilú* en una faixa intermèdia. No és in- ¹⁵ versemblant que hi hagi tingut alguna influència (potser merament contaminadora) el tipus snònim *biskárt* «furoncle» de la resta del Coserans i les valls d'Aulès: que sembla ser un aquitànic *BIZKAR-TI-* 'monticle' (del basc *bizkarr* 'carena, serrat, biga carenera'). *Envesperit*.

¹ Correspondria a una forma romànica esquemàtica **(V)ESPRONE*; que s'acosta en algun sentit al gc. pirinenc *bespirón*, de què parlaré al final, de sentit ²⁰ diferent, i connexió ben dubtosa.

Vesperal, *vesperoles*, *vespertí*, *vespertilió*, *-liónids*, *V. vespre* *Vespilla*, *vespillejar*, més ben escrits amb *b-*, *V. guspira*

VESPRE, del ll. *VĚSPER*, *VĚSPĚRĪ*, 'capvespre', també adjectiu *VESPER*, *-ĚRA*, *-ĚRUM*, 'capvespral', ja també ³⁰ substantivat *VĚSPĚRA* en llatí, en el sentit de 'tarda, capvespre', d'on la forma *vespra*, avui valenciana. □ *I.^a doc.*: tant *vespre* 'capvespre' com *vespra* 'la vigília', 1250.

«Viu les portes del castel desencadenar a Na B, qui ³⁵ n metie 4 homes --- Na B. pregà:l que no no-n fos dexalada --- Azò é En Blanc --- e 'N G. és, qui vénen veer mo pare ---; e l'endemà al *vespre* morie-s En Josa, e dix M. P. --- que anasen ver qui *-l vellave ---*», «--- anà --- a aquela casa, per <què, i> trobà la --- e Na R. --- e al *vespre* tornà-i --- per escoltar <laors> s'i ⁴⁰ eren, e 'costà-s'i ---», procés dels heretges de Gósol, a. 1250, PPujol (*DocVgÜrg.*, 15.14, 15.82). «Esdevenc-se un *vespre*, après completa, que Blanquerna estava en oració, e plorava --- e cogitava que dementre --- la missa, són àngels qui fan reverència --- en aquest pensament, adurmí-s, e sumniava ço que --- ⁴⁵ avia considerat ---», «Blanquerna fo elet --- sacristà --- e tots jorns cantava missa, e --- al *vespre* jahia denant l'altar --- los plors e les oracions que Blanquerna fahia ---», Llull (*Blanq.*, *NCl.* II, 18.17, 18.10).

En la *Cròn.* de Jaume I, surt una vegada en plural, i podríem creure, segons l'ús modern, que vulgui dir ⁵⁰ 'la vigília' etc., però el sentit és el modern de 'hora tarda, capvespre', i en efecte segueix en singular: «entre ora nona e *vespres* enfortí-s la mar --- prop del *vespre*, ans que-l sol se pongués ---» (*S* 56, Ag., p. 92); un passatge semblant de la *Q.* de Reixac (mall. S. xiv) ⁵⁵ ens mostra que era corrent aleshores usar *vespres* en